

В

ВИБІРКОВІ РҮБКИ – вид системи рубок головного користування, що здійснюються для оздоровлення, формування і відновлення деревостанів, під час яких періодично вирубуються окремі дерева або групи дерев – фаутні, перестійні, стиглого віку, з уповільненим ростом, а також дерева, що пригнічують підріст. Вибір системи рубок визначається залежно від категорії лісів, лісоросл. умов, біол. особливостей деревних порід, складу і структури деревостанів, наявності та стану підросту госп.-цінних порід та ін. особливостей ліс. ділянок. Віднесення ліс. ділянки до конкретної системи, виду та способу рубки, визначення організац.-техн. елементів відповідно до Правил рубок головного користування здійснюються під час проведення лісовпорядкування з урахуванням місц. умов. Для заготівлі деревини під час рубок головного користування насамперед призначаються пошкоджені, ті, що всихають, ін. деревостани, що потребують термінової рубки за своїм станом, і деревостани, які вийшли з підсочування. Деревина заготовляється також під час здійснення лісогосп. заходів, не пов'язаних із використанням ліс. ресурсів (поліпшення якісного складу лісів), та під час проведення ін. заходів (розчищення

ліс. ділянок, вкритих ліс. рослинністю, у зв'язку з будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів тощо).

Вибірковою вважають таку рубку, за якої у насадженні періодично вирубують частину дерев певного віку, розміру, якості. При дотриманні цієї вимоги ліс не втрачає своїх захисних функцій. Вважається, що В. р. сприяють природ. поновленню таких деревних порід, як ялина, ялиця, бук та ін. У разі застосування вибіркової системи рубок ліси максимально зберігають і виконують водоохорон., захисні та ін. корисні властивості. Ліс. ділянка повинна бути постійно вкрита ліс. рослинністю. Під час проведення заготівлі деревини не дозволяються вирубування та пошкодження: цінних і рідкісних дерев та чагарників, занесених до Червоної кн. України; насінників і плюсових дерев.

Вимоги щодо проведення В. р. визначаються ЛКУ, постановою КМУ від 23 трав. 2007 № 761 «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів», наказом Держ. комітету ліс. госп-ва України від 23 груд. 2009 № 364 «Про Правила рубок головного користування» та ін.

Ліс належить до відтворюваних природ. ресурсів, тому його вирубка повинна супроводжуватися відновленням. На сучасному етапі ведення ліс. госп-ва в Україні зводиться до еколого-збалансованого, безперервного (постійного), невиснажливого і рац. користування лісом. Відповідно до існуючих вимог зруби мають бути заліснені у дворічний термін. На лісосіках м'яколистяного госп-ва відбувається природ. поновлен-

ня, а у твердолистяному та хвойному госп-вах відновлення лісів здійснюється переважно шляхом створення ліс. культур. З метою невиснажливого використання ліс. ресурсів встановлено обмеження обсягу щорічно заготовлюваної деревини не більше розрахункової лісосіки.

Під час застосування вибіркової системи рубок проводяться добровільно-В. р., які за способами залежно від структури та повноти деревостану можуть бути слабкої, середньої і сильної інтенсивності. У разі проведення рубок слабкої інтенсивності за один прийом вирубується не більш як 10% наявного запасу деревини, середньої – 15% і сильної – 25–35%. Повторюваність добровільно-В. р. слабкої інтенсивності – не більш як 10 років, середньої – 11–20 років, сильної – понад 20 років. Унаслідок проведення добровільно-В. р. мають зберігатись або формуватись різновікова складна структура, зростати стійкість деревостану та створюватись умови для природ. лісовідновлення госп.-цінних порід. У разі відсутності природ. лісовідновлення госп.-цінних порід у деревостанах з повнотою 0,5 здійснюються заходи щодо сприяння природ. лісовідновленню або штучному відтворенню лісів.

Під час проведення добровільно-В. р. площа лісосік, як правило, визначається площею таксаційного (госп.) виділу, призначеного для рубки. Суміжні лісосіки можуть об'єднуватись в одну, якщо це не викликає небезпеки вітровалу. Комплекс лісосічних робіт, включаючи підготовку лісосік до рубки, здійснюється способами, які виключа-

ють або обмежують негативний вплив на стан лісів та їх відтворення.

На кожному лісосіку до початку її розробки складається карта технол. процесу розроблення лісосіки, яка з урахуванням конкретних умов відображає лісівничі та організац. вимоги до виконання робіт. Рубки проводяться із застосуванням технологій, які забезпечують збереження дерев і підросту, що залишаються. З метою збереження ґрунтів, їх водно-фіз. властивостей, запобігання ерозійним процесам на зрубках під час заготівлі деревини застосовуються технології, машини і механізми, що забезпечують найменше пошкодження ґрунтів. З метою запобігання ерозії ґрунтів та ін. негативним явищам лісокористувачі після закінчення лісозаготівель приводять ліс. ділянки у стан, придатний для використання за призначенням, у разі потреби здійснюють протиерозійні заходи, а також проводять очищення русел водотоків від порубкових решток, ремонтують пошкоджені під'їзні дороги. Метою очищення місць рубок є створення сприятливих умов для відновлення лісу, запобігання ерозії ґрунту, зниження рівня пожежної небезпеки та забезпечення належного саніт. стану.

Під час проведення рубок забезпечується збереження життєздатного підросту госп.-цінних порід. Після закінчення лісосічних робіт і очищення місць рубок збережений підріст береться на облік. Кількість збереженого життєздатного підросту має становити не менш як 75% заг. площі ділянки з життєздатним підростом госп.-цінних порід, що підлягала збереженню. Якщо на

ділянках після першого прийому поступових і добровільно-В. р. відсутня достатня кількість життєздатного підросту, здійснюються заходи щодо сприяння природ. поновленню. Зруби, не забезпечені природ. поновленням госп.-цінних порід дерев, повинні бути своєчасно закультивовані.

Лит.: Довідник з охорони природи в сільському і лісовому господарстві (правові питання) / за ред. Ю. С. Шемшученка. К., 1981; Мельник П. В. Правова охорона лісів Карпатського регіону України: дис. ... канд. юрид. н. Івано-Франківськ, 2002; Кіндюк Б. В. Правові та організаційні засади використання та охорони лісів на українських землях з Х по початок ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х., 2010.

А. П. Гетьман.